

14.09.25

Open Monu- menten dag

In stijl!

openmonumentendag.be

Beste organisator van Open Monumentendag,

Op 14 september vieren we architecturaal erfgoed *in stijl* op de 37e Open Monumentendag.

Op deze pagina kan je inspiratie vinden om met het thema aan de slag te gaan. Het is een rijk thema met veel aanknopingspunten en mogelijkheden. Van routes in het spoor van architecten, activiteiten rond bouwstijlen en -technieken, focussen op de specifieke architectuur van bv. militair erfgoed, parochiekerken of tuinen en parken. Het wordt vast weer een heel interessante editie!

Waarom zou je aan de slag gaan met het thema? Het is een extra uitdaging om jouw erfgoed vanuit een andere invalshoek te benaderen, je kan bezoekers elk jaar iets anders laten ontdekken én je loopt meer in de kijker in de pers en communicatie rond OMD.

Ik ben zeer benieuwd wat jullie deze editie allemaal uit jullie hoed toveren om het brede publiek nog meer erfgoed te laten ontdekken en er van te laten genieten.

Tot snel,

Griet Langbeen, coördinator Open Monumentendag

PS: wil je de informatie op deze pagina makkelijk delen met collega's? Download hem dan hier.

Introductie thema "in stijl!"

De Belg heeft een baksteen in de maag én geeft zijn huis vorm in het verlengde van zijn persoonlijkheid, met heel eclectische verkavelingswijken tot gevolg. Onze lintbebouwing is bijna totaal en Vlaamse koterij is een begrip. In onze steden en dorpsstraten vind je gevels in de meest uiteenlopende stijlen broederlijk naast elkaar. We zijn trots op onze historische stadscentra. Kerktorens zijn dé oriëntatiepunten bij uitstek tijdens wandel- of fietstochten. En als er plannen zijn om een iconisch gebouw te herbestemmen of verbouwen, heeft iedereen er een mening over.

Het is duidelijk: **bouwkundig en landschappelijk erfgoed laat niemand onberoerd en maakt integraal deel uit van onze cultuur en geschiedenis.** De persoonlijke en gemeenschappelijke herinneringen en betekenissen die ermee samen hangen, positief én negatief, verbinden ons doorheen tijd en ruimte. Deze Open Monumentendag is een uitnodiging om samen op zoek te gaan naar die betekenissen, herinneringen te delen en met elkaar in gesprek te gaan over hoe we omgaan met ons architecturaal erfgoed.

De meest voor de hand liggende invalshoek is om aan de slag te gaan met het oeuvre van bekende architecten. Zo zijn er de modernisten met boegbeelden als Renaat Braem, Léon Stynen en Huib Hoste, die een revolutie teweeg brachten in de na-oorlogse periode. Naast het gebruik van nieuwe materialen, introduceerde deze generatie architecten ook een heel nieuwe visie op wonen. Aan het einde van de 19e eeuw zetten Victor Horta en Henri Van de Velde de Art Nouveau vanuit Brussel mee op de kaart. Het beroep van architect raakte pas in die periode echt ingeburgerd: het is dus een relatief nieuw fenomeen. In de eeuwen daarvoor waren het **bouwmeesters, aannemers, vakmensen en opdrachtgevers** die het ontwerp, de stijl en de materialen bepaalden. Daarbij speelden zowel internationale invloeden, regionale aspecten (zoals beschikbare materialen in de buurt) als technische innovaties een grote rol. Ook in de vormgeving van tuinen en parken vind je deze aspecten terug.

Deze Open Monumentendag biedt bij uitstek de kans om de **enorme diversiteit en rijkdom** te vieren die vandaag in het straatbeeld te vinden is. Met extra aandacht kijken naar de **gevels** waar we anders gewoon voorbijlopen, iets bijleren over de wooncultuur door de eeuwen heen, of ontdekken hoe de **functie van een gebouw**, of die nu industrieel, religieus of militair is, bepalend is voor het ontwerp en de bouwstijl. Discussiëren over wat **mooi of lelijk** is, wat we bewaren en wat we aanpassen. En bovenal de **inventiviteit, creativiteit en het vakmanschap** bewonderen die aan de basis ligt van zoveel van onze monumenten.

Als slogan voor deze editie kozen we voor "In stijl!". Het is een verwijzing naar de **bouwstijlen** waarrond gewerkt zal worden. Tegelijk geeft het een elegante uitstraling die past bij de **feestdag** die Open Monumentendag is. Op 14 september rolt de erfgoedsector exclusief de rode loper uit voor het grote publiek om bijzondere plekken en architectuurpareltjes te ontdekken, dit jaar nog meer dan anders.

8 mogelijke invalshoeken

- › "In het spoor van": focus op een bepaalde architect en zijn oeuvre. Heeft je monument een bekende architect? Of een onbekende die meer aandacht verdient? Licht de kenmerkende stijlelementen uit en leg verbanden met andere ontwerpen, tijdsgenoten en internationale invloeden of connecties. Zijn er meerdere gebouwen van dezelfde architect in de buurt of regio? Zet ze samen in de kijker via een gezamenlijke openstelling of themawandeling.
- › **Bouwstijlen en -trends** door de eeuwen heen.
 - › Vertrek opnieuw vanuit het monument: welke bouwstijl kunnen bezoekers herkennen, wat zijn de **typische elementen** die bij deze stijl horen en hangt er een interessant verhaal aan vast? Staat het in een homogene of net eclectische buurt? Of heeft het monument veel verbouwingen meegemaakt en is het een mengelmoes van stijlen? Allemaal zaken waarmee je aan de slag kan en interessante activiteiten rond kan ontwikkelen.
 - › Ga op zoek naar een **sleutelfiguur**. Denk aan pioniers als de Bethune of Poelaert die respectievelijk de neogotiek en de neoklassieke stijl lanceerden in Vlaanderen of de bouwmeestersfamilie Keldermans die in de 15e en 16e eeuw een hele rits gotische gebouwen waaronder veel kerken en stadhuizen realiseerden. Maar evengoed vermaarde vakmannen zoals Jan Hansche die in de 17e eeuw stucplafonds in o.a. Abdij Van Park en het kasteel van Horst aanbracht, kunnen het onderwerp zijn van jouw activiteit(en). Wie was er betrokken bij jouw monument? Welke verhalen kan je er over opdiepen? Welke linken kan je leggen?

- › Je kan ook opteren om te focussen op het **vakmanschap, de technieken en de materialen** die bepalend zijn voor de uitstraling en het karakter van een gebouw. Werd jouw monument opgetrokken uit een materiaal uit de regio? Welke grondstoffen werden er ontgonnen en verwerkt en hoe zie je dit terug in het erfgoed? Welke technieken werden gebruikt en worden tot vandaag nog gebruikt?
- › **Modernisme** verdient deze editie extra aandacht. De combinatie van nieuwe materialen en een frisse architecturale visie die vertrekt vanuit licht en ruimte, zorgde voor een stijlbreuk. TOch is deze stijl tot op vandaag leidend in hoe we wonen en werken. Het relatief jonge, modernistische erfgoed is een ideale *conversation starter*. Wat is mooi of lelijk, wat beschermen we en wat niet, hoe authentiek bewaren we alles,...
- › Het thema is ideaal om de architecturale kant van **militair erfgoed** in de kijker te zetten. Bij elke nieuwe aanvalstechniek die uitgevonden werd, moest de verdedigingsinfrastructuur volgen met nieuwe innovaties, van mottes over citadels tot forten en bunkers. Een fascinerende manier om te kijken naar dit erfgoed dat nog altijd veel landschappen bepaalt. Welk materiaal werd gebruikt? Welke technieken? Waren er vaste ontwerpen of is elk gebouw anders?

- > Een ander heel specifiek type architectuur is die van **parochiekerken**. Ze zijn met veel en maken deel uit van menig beschermd dorps- of stadsgezicht. Tegelijk worden ze minder gebruikt voor hun oorspronkelijke functie en is er een ware herbestemmingsgolf aan de gang. Het debat errond open trekken naar de brede bevolking is een must. Deze Open Monumentendag kan je dat doen aan de hand van het specifieke ontstaansverhaal van jouw kerk. Wanneer en door wie is de kerk gebouwd? Wat is er bijzonder aan en wat heeft ze gemeen met andere kerken? Van daaruit kan je het breder trekken en mensen aan het denken zetten.
- > **Parken en tuinen** passen perfect in het thema. Ook hier vind je internationale trends en invloeden terug, denk maar aan alle Engelse parken en Franse tuinen die menig Vlaamse landgoed of kasteel sieren. Ook de specifieke opbouw van historische moestuinen of de specifieke functie van tuinen rond zorginstellingen zijn interessant om te belichten. Vandaag wordt er meer en meer archeologisch onderzoek gedaan in parken en tuinen, met verrassende resultaten tot gevolg, die kunnen bijdragen tot de restauratie en bescherming ervan. Interessant om te delen met het publiek op Open Monumentendag?
- > Het is geen toeval dat het thema architecturaal erfgoed in 2025 op de agenda staat. Exact 50 jaar eerder werd het **Europese charter voor Architecturaal erfgoed** goedgekeurd. De Granada conventie voor de bescherming van architecturaal erfgoed viert haar veertigjarig bestaan en de Faro Conventie bestaat 20 jaar. Samen vormen deze Europese afspraken een kader rond wat architecturaal erfgoed is, het belang ervan en hoe ermee omgegaan moet worden. Je kan deze Open Monumentendag dan ook aangrijpen om dieper in te gaan op de actuele debatten hierrond. Wat wordt er beschermd? Hoe streng moeten de regels zijn? Hoeveel moet de overheid hierin investeren? En hoe gaan we hier in de toekomst mee om?

14 ideeën voor activiteiten

- › Werk samen met architecten, architectuurstudenten of bekende architectuurliefhebbers om je **rondleidingen een persoonlijke touch** te geven. Hoe kijken zij vanuit de hedendaagse praktijk naar vroeger? Wie of wat bewonderen ze en waarom?
- › Stel **zoveel mogelijk bijzondere woningen en gebouwen** open en betrek de eigenaars of gebruikers erbij. Hoe is het om te wonen of werken in zo'n uniek gebouw? Wat vinden ze mooi, lelijk, moeilijk of bijzonder? Werk samen met exclusieve immo-makelaars, zo kan je panden die anders niet te bezoeken zijn, toch eens openstellen.
- › Zoek de plek die het beste overzicht geeft over een stad of dorpskern en bekijk de architecturale diversiteit van **op grote hoogte**, met extra focus op de dakstructuren en gevelelementen.
- › Organiseer een verkiezing van het **mooiste én lelijkste gebouw**, waarbij uit dezelfde lijst gekozen kan worden. Koppel dit aan openstellingen en een bekendmaking. Ook een oproep om op zoek te gaan naar het **vreemdste gebouw**, kan heel leuke en interessante content en interactie opleveren. Wat is het verhaal achter die vreemde bouwwerken?
- › Organiseer een openstelling van religieuze gebouwen van **verschillende geloofsgemeenschappen**. Werk rond de gemeenschappelijke elementen in de architectuur en de verschillen. Ga dieper in op de oorzaak daarvan.
- › Werk samen met de **bewoners van een bepaalde straat**. Maak de straat op Open Monumentendag verkeersvrij en laat de bewoners bezoekers rondleiden en vertellen over hun favoriete elementen en verhalen.
- › Laat **studenten of scholieren** in aanloop naar Open Monumentendag hun eigen architectuurgidsen maken over hun favoriete gebouwen in de buurt. Stel deze beschikbaar op Open Monumentendag voor het publiek of zet de jongeren in als gids.

- › Organiseer een **architectuurbingo of zoektocht** waarbij je de bezoekers door de stad of gemeente stuurt, op zoek naar bepaalde gebouwen of elementen. Dit kan ook op een grotere erfgoedsite of zelfs in één monument.
- › Werk samen met een organisatie die met **nieuwkomers** werkt en kijk door hun ogen naar het architecturaal erfgoed. Wat herkennen ze van hun thuisland? Welke zaken vallen hen op? Dit kan zowel over de buitenkant als de binnenkant van woningen of publieke gebouwen gaan.
- › Is je monument afgebeeld op schilderijen of dient het vaak als locatie voor fotoreportages? Breng deze samen op Open Monumentendag en laat de bezoekers de **evoluties doorheen de tijd** traceren aan de hand van de werken.
- › Organiseer een **fotografiewedstrijd** waarbij gefocust wordt op architecturale details. Stel de werken tentoon.
- › Zet een **doe-atelier** op waar mensen en kinderen zelf aan de slag kunnen met bepaalde technieken die in jouw monument prominent gebruikt worden.
- › Laat je inspireren door het aanbod stadswandelingen rond architectuur van [Erfgoedklassen.brussels](https://erfgoedklassen.brussels) op maat van **kinderen en jongeren**. Ze stelden ook deze [mooie brochure](#) op over hoe je verschillende bouwstijlen kan herkennen.
- › Maken vleermuizen, zwaluwen, uilen of andere **dieren** gebruik van de specifieke architectuur van jouw monument? Misschien heb je hier zelfs speciale ingrepen voor gedaan of rekening mee gehouden bij een restauratie? Gebruik dit als een originele en laagdrempelige manier om een activiteit met kinderen of bezoekers op te zetten.

Sluit je aan bij een deelprogramma

Het thema van Open Monumentendag biedt altijd veel mogelijkheden. Zo ook dit jaar: met **architecturaal erfgoed** is het helder dat we focussen op de architecturale aspecten van onze monumenten maar de manieren waarop je daar iets rond kan organiseren, zijn bijna oneindig.

We stellen ook dit jaar een aantal **deelprogramma's** voor. Laat je als organisator inspireren en sluit er bij aan. We spelen de deelthema's uit in onze publiekscampagne, op onze website en richting pers. Op deze manier leggen we **elk jaar andere accenten**, wat het programma telkens uniek maakt. We focussen ook elke keer op een aantal types erfgoed die goed bij het thema aansluiten. Zo worden ze allemaal op een gegeven moment **in de spotlight** gezet.

Voor sommige deelprogramma's werken we samen met partners. Je kan als organisator bij hen terecht voor **ondersteuning of extra inspiratie**.

Heb je iemand binnen je werking met een hart voor erfgoed, een vlotte babbel en een link met één van de deelprogramma's? Nomineer die dan gerust voor ambassadeur van OMD2025!

100 jaar art deco

In oktober 1925 vond in Parijs de *Exposition internationale des arts décoratifs et industriels modernes* plaats. Tijdens deze expo werden alle mogelijke uitingen van dé nieuwe, moderne stijl van hét moment tentoongesteld. De hoekige, **geometrische vormgeving** verspreidde zich daarna overal: van gebruiksvoorwerpen, kleding tot gebouwen.

In de late jaren 1920 veranderden de hoekige lijnen naar afgeronde vormen. Geïnspireerd door de gestroomlijnde boten en treinen werden **stroomlijning, patrijspoortramen en vlaggenmasten** ook aan gebouwen de nieuwe trend!

Ook in Vlaanderen werd de stijl populair. Stadswoningen, casino's en winkels, maar ook dorpswoningen, cafés en scholen, of zelfs elektriciteitscabines, opslagplaatsen en oorlogsgedenktekens: je kan het zo gek niet bedenken. In meer dan 130 gemeenten in Vlaanderen is de stijl terug te vinden.

Het **100-jarig jubileum van art deco** is de perfecte aanleiding om deze swingende stijl extra *in the picture* te zetten op OMD. Waar is art deco in jouw stad, gemeente of dorp te vinden? Welke grote en kleine elementen herken je? Vertel het verhaal tijdens Open Monumentendag 2025 met een lezing, rondleiding, unieke openstelling of zoektocht!

Het **Agentschap onroerend erfgoed** zet zijn schouders onder dit deelthema. **Leen Meganck** gaf op het inspiratiefestival een presentatie die verschillende invalshoeken voorstelt: van de veelgebruikte materialen en kleuren tot de gevelsigneringen door de architecten en het gebruik van sculpturen voor decoratie. Ook in de inventaris kan je veel mooie voorbeelden zien en vinden van deze stijl of meer informatie vinden over jouw art deco monument.

Contact: inventaris@onroerenderfgoed.be

Militair erfgoed

Gedurende 2000 jaar hebben zich op Belgisch grondgebied tal van veldslagen, belegeringen en gevechten afgespeeld. Daardoor is er een uitgebreid en gevarieerd aanbod aan militair erfgoed. Deze Open Monumentendag biedt de kans om te focussen op de heel specifieke architectuur die daarbij komt kijken.

Tijdens zijn presentatie op het inspiratiefestival gaf Peter Carpreau van het War Heritage Institute een interessant overzicht van de types militair erfgoed en daaraan gelinkt mogelijke invalshoeken voor jouw OMD-activiteit:

- › Focus op de wisselwerking tussen nieuwe aanvalstechnieken en de constructie van jouw militair erfgoed die daar een antwoord op moesten bieden.
- › Zet het opvallende metselwerk of andere specifieke technieken extra in de kijker.
- › Leg de link naar het landschap, zowel naar materiaalkeuze en plaatsing van militaire gebouwen maar ook naar bv. de architectuur van loopgraven of verdedigingslijnen.

Het War Heritage Institute is de Belgische federale instelling bevoegd voor militair erfgoed en Herinnering. Ze beheren een aantal sites en het documentatiecentrum CEDOC, waar je na afspraak het archief, fototheek, cartotheek en de bibliotheek kan bezoeken.

In 2021 richtte het WHI het netwerkiniatief Belgium, Battlefield of Europe op. Dit bundelt nu al een 150-tal organisaties die werken rond militair erfgoed, zoals musea, bezoekerscentra en historische sites. Op hun website kan je volop grasduinen in het aanbod van alle partners. Ideaal om inspiratie op te doen of contacten te leggen.

Contact: bbe@warheritage.be en cdoc.klm-mra@warheritage.be

(parochie)kerken

Elke kerk heeft haar eigen stijl, die verbonden is met de periode waarin ze is gebouwd, gelinkt is met de rituelen die er plaatsvinden en ons meer vertelt over onze (regionale) geschiedenis. Daarom zetten we ze deze OMD graag in de spotlight.

- › Ga op zoek naar sporen uit het verleden (muurschilderingen, raam- of deuropeningen...) en ontdek hoe de stijl veranderd is doorheen de jaren.
- › Is je kerk doorheen de tijd aangepast/uitgebreid? Visualiseer de bouwgeschiedenis op een grondplan.
- › Vergeet ook de modernistische kerkgebouwen niet: vertel de visie van de architect!
- › Heb je al aan het orgel gedacht? Laat de organist muziek spelen uit de stijlperiode waarin je kerk gebouwd is.
- › Ga in dialoog met de bezoeker over de toekomst van je kerk zoals beschreven in het goedgekeurde kerkenbeleidsplan.

Wil je aan de slag gaan met kerken? PARCUM, het expertisecentrum voor religieus erfgoed, helpt je graag. In hun Databank herbestemming kerken kan je inspirerende voorbeelden van zowel herbestemming, gedeeld gebruik en valorisatie van religieuze gebouwen vinden.

Contact: judith.delbaere@parcum.be

Parken en tuinen

Deze Open Monumentendag is het dé moment om ook parken en tuinen in de kijker te zetten en te waarderen op architecturaal vlak.

- › Zet het ontwerp van de tuin of het park centraal en de plek die oriëntatie, beplanting, zichtlijnen, architecturale elementen en zo meer daarin spelen.
- › Belicht de internationale trends en invloeden in jouw historische tuin of park. Zo hebben veel Vlaamse landgoederen en kastelen een Engels park of Franse tuin. Of zelfs een collectie van types tuinen. Interessant om hier rond te werken en ook de parallel met gebouwde architectuur te leggen.
- › De specifieke opbouw van historische moestuinen of de specifieke functie van tuinen rond zorginstellingen vormen ook een interessante invalshoek.
- › Vandaag wordt er meer en meer archeologisch onderzoek gedaan in parken en tuinen, met verrassende resultaten tot gevolg, die kunnen bijdragen tot de restauratie en bescherming ervan. Deel deze met het publiek op Open Monumentendag.

